

להראות עזבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תרמה
ערש"ק פרשת בלק ה'תשע"ח

מה ענין "מלאכי השרת" לנבואת בלעם?

מחלוקת בלעם ולבן הוא בעור

אי כל ירושלים נקרא "מקדש"

כלך כל מחכמת שרטוטי כף היד

פתח דבר

בעזרי"ת.

לקראת שבת קודש פרשת בלק, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תרמה), והוא אוצר בלום בענייני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי פוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

◇ ◇ ◇

ויה"ר שנוכח לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונוכח לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

תוקף הגשמיות והחומריות, יש צורך
לבקוע זאת ע"י אור חזק ביותר, שהו"ע
של עמידה בתוקף ללא פשרות.
ועי"ז נעשית היציאה "מאפילה
לאור גדול", בביאת משיח צדקנו,
בקרב ממש.
(י"ג תמוז תשי"ט)

ומנסך, שעל זה צ"ל מסירות נפש בכל העתים ובכל הזמנים, והיינו, שכאשר ישנו ענין שנוגע לנקודת הנפש הקשורה עם הקב"ה עצמו ("פשוט בתכלית הפשיטות"), אזי אין חילוק בין "ערקתא דמסאנא" לד' האופנים שבעבודה זרה.

עיקר הנסיון - על יראת שמים

וכמו"כ מובן שכאשר נמצאים בעקבתא דמשיחא, שאז ישנו העלם והסתר ביותר בעיקר על ענינים של יראת שמים - לא כ"כ על עניני תורה ומצוות, אלא בעיקר בענינים הקשורים עם יראת שמים וקבלת עול מלכות שמים - אזי לא שייך התחלקות פרטים, ויש צורך בהצלחת התורה בכל הפרטים.

ועי"ז ממשיכים הארה וכח מהקב"ה עצמו - שממנו נמשכת הצלת התורה - עד לעוה"ז הגשמי והחומרי,

ע"ד שמצינו בגלות מצרים, שמצד רוב הטומאה, "שהיתה מלאה גלולים", הוצרכה להיות היציאה ממצרים עי"ז ש"נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו", כמבואר בכתבי האריז"ל שאילו הי' בא מלאך, הנה לא זו בלבד שלא הי' יכול לגאול את בני, אלא עוד זאת, שהוא בעצמו הי' נשקע שם, ועד"ז בשעה שישנו

עיקר, שבערכם, הרי שאר הפרטים הם דבר טפל. ואז, שייך לערוך חישוב, שאולי כדאי לוותר על הטפל כדי להרוויח ולהבטיח את העיקר.

אבל כאשר מדובר אודות התורה, חכמתו של הקב"ה, שמושרשת בו ית' עצמו, שהוא "תכלית הפשיטות" נואינו מורכב ח"ו מפרטים וכו' כידועים דברי הרמב"ם בזה] - אזי לא שייך המושג של עיקר וטפל, כיון שבכל פרט ישנו ה'עצם' (הקב"ה עצמו) כולו, וכמאמר הבעש"ט "העצם כשאתה תופס בחלקו אתה תופס בכולו".

במילא לא שייך ענין של פשרות, כי בנוגע לכל פרט שידובר אודותיו, ישנה הוראת חז"ל "לא תהא יושב ושוקל במצוותי של תורה", שכן, אע"פ שבנוגע לשכר ועונש יש מצוה שנקראת "קלה שבקלות" ויש מצוה שנקראת "חמורה שבחמורות", הרי מצד אמיתית הענין, כפי שהמצוות הם מצדו של הקב"ה, לא שייך לוותר על פרט אחד כדי להרוויח פרט אחר. אלא צריך לעמוד בתנועה של מסירת נפש, שע"ז מצילים את התורה בכללותה.

וכן הוא גם ע"פ נגלה דתורה - ש"בשעת גזירת המלכות" שגוזרים על הדת, אזי אפילו על "ערקתא דמסאנא" (צבע שרוכי המנעלים כמנהג ישראל באותה תקופה) נדרשת מסירת נפש כמו על עבודה זרה בכל ד' העבודות, דמשתחוה וזובח ומקטיר

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה

ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאנאץ
ס. פאולו ברזיל

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

Or Hachasidus
Head Office
1469 President St. #BSMT
Brooklyn, NY 11213
United States
(718) 534-8673

מכון אור החסידות
סניף ארץ הקודש
ת.ד. 2033
כפר חב"ד 6084000
03-738-3734
Likras@likras.org

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמונוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

מה ענין "מלאכי השרת" לברכת בלעם?

(ע"פ לקומי שיחות חי"ח עמ' 262 ואילך)

"וישא משלו" - אי' המשל? / "משל", "חידה" ו"תרגום" בנבואות בלעם

מחלוקת לבן ובלעם

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ב עמ' 340 ואילך; תורת מנחם חי"ז עמ' 82 ואילך)

אהבה שמהפכת את השנאה / החזק האמיתי של ישראל

אי כל ירושלים נקראת בשם "מקדש"

(ע"פ 'הל' בית הבחירה להרמב"ם - עם חידושים וביאורים' סכ"ג ס"ק א (אג"ק ח"ב עמ' רסא ואילך))

אין מזל לישראל

בִּי לֹא נִחַשׁ בִּיעָקֹב וְלֹא קָם בְּיִשְׂרָאֵל (בלק כג, כב)

יושבי אהלים ובעלי עסקים

מִה פִּיבוּ אֶת־יָדְךָ יַעֲקֹב מִשִּׁכְּנֵתֶיךָ יִשְׂרָאֵל (בלק כד, ה)

בבריאות הילדים אין מקום לפשרות!

לקט דברות קודש אודות שלילת הפשרות בנוגע לענינים רוחניים ובחינוך הילדים

כה

ואם כן הוא בנוגע לבעלות בענין פרטי – מכל-שכן ובודאי שכאשר מדובר אודות ילד, ונוגע לא רק לילד עצמו אלא גם לבניו ולבני-בניו, לדורי דורות, הרי בודאי שאיש אינו יכול להתערב בעניני בעלות ("מישן זיך אין בעל-הבית" שקייט"), ובדרך שקבע הקב"ה, ה"בעל-הבית" של העולם – כך חייבים להתנהג, וזה נוגע לילד עצמו וגם לדורי דורות.

בבריאות הילדים - אין פשרות!

הורים לא יסכימו על ילד במצב של "חצי חצי" ("פיפטי-פיפטי") חס-ושלום – חצי יום בריא, וחצי יום, חס-ושלום, באופן אחר. הורים מוסרים את נפשם כדי שילדיהם יהיו בריאים בגופם בשלימות, ללא שום פשרות. אלא שענין זה קשור – כפי שקבע הקב"ה – בכך שחינוך הילדים יהי' שלם, ללא פשרות, לא "חצי חצי" ("פיפטי-פיפטי"), חצי להקב"ה וחצי לאנשים ("צו לייטן"), אלא כל מאת האחוזים להקב"ה.

נוסף לזה יש לוודא באופן מוחלט, שיהיו דברי תורה חקוקים במוחו וחרוטים בזכרונו, בהתאם לגילו: "שמע ישראל", "מודה אני", ברכות, תפלות, פסוקי חומש, משניות אחדות. ולימוד ושינון זה נוגע גם עבור הזמן שבו אינו לומד, ואינו חוזר על לימודו – גם אז משפיע הדבר, כמבואר בחסידות (אשר אותיות התורה חקוקות במוחו וכו', עיין לקו"ת "והדרת"), ובשנים האחרונות הודו בכך גם הרופאים.

(חג השבועות תשמ"ז)

ידועים דברי הרבי הרי"צ -
שהחינוך ע"פ תורה צריך להיות ללא
פשרות:

הממשג של פשרות - שייך רק במקום שיש בו 'התחלקות', דכיון שיכולים לחלקו לפרטים, הרי לא כל הפרטים הם בשרה, ובהכרח שיהיו פרטים חשובים יותר, ופרטים שחשיבותם פחותה; פרטים שהם

הוספה

לקט מתוך דברות קודש
בעניני הוראה, הדרכה וחיזוק בעבודת השי"ת
דברים אלו לא הוגהו על ידי רבינו, ובאו כאן כמעט ללא עריכה,
באופן שנאמרו, מלבד שינויים קלים להקל על הקורא

בבריאות הילדים אין מקום לפשרות!

חינוך הילדים נוגע לבריאות הנפש וממילא גם לבריאות הגוף / בבריאות הילדים
אין פשרות כלל / אצל יהודי הכל צריך להיות ע"י יגיעה דווקא / מצד 'תורת ה'
לא שייך פשרות / בעיית ריבוי החופש בארה"ב

יש להסביר להורים של ילדי ישראל שאם רצונם שילדיהם יהיו בריאים בגשמיות
– והרי בריאות בגשמיות ודאי שכולם רוצים – ומאשרים בגשמיות וברוחניות, הרי זה
יכול לבוא רק ע"י בריאות הנשמה, שאז נעשה גם הגוף בריא.

אפילו חכמי אומות העולם, להבדיל, אומרים שבריאות הגוף יכולה לבוא רק ע"י
בריאות הנשמה, כי כאשר הנשמה בריאה, אזי ה"עצבים" בריאים, וממילא הגוף בריא.
ואצל בני אפשרי הדבר רק ע"י חינוך וחיים על-פי תורה.

רק 'בעל הבית' יודע כיצד מתנהל העולם

יכולים ההורים לבא ולשאול קושיא: מהי השייכות של התורה לבריאות הגוף? זהו
דבר שתלוי באכילה ושינה והדומה; אבל מהי השייכות לכשרות, קריאת שמע, ברכות,
ציצית, גידול פיאות, לימוד אלף-בי"ת, וכדומה?

יש לדעת, שכיון שהקב"ה ברא את העולם, הרי הוא "בעל-הבית" על העולם, הן על
הנשמה והן על הגוף, וכפי שהוא קבע, כך מוכרחים לעשות.

אנו רואים, שמי שתיכנן תוכניות של מפעל ("א פּעקטאָרי", "פּאַבריק") – יודע
הוא דוקא כיצד לנהל את המפעל. מה שנראה בעיני אדם אחר כדבר קטן ערך ("א

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

מה ענין "מלאכי השרת" לברכת בלעם?

"יושבין לפניו" – הרי נאמר "עמדו ואשמעה"? / בין מלאכים סתם ל"מלאכי
השרת" / הזמן ש"תיגלה חיבתן" כמו במתן תורה / ביאור פירוש רש"י על "כעת"
יאמר ליעקב

"כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל, כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א-ל"
(פרשתנו כג, כג). ומפרש רש"י את חציו השני של הכתוב:

"כעת יאמר ליעקב וגו' – עוד עתיד להיות עת כעת הזאת, אשר תגלה חיבתן לעין
כל, שהן יושבין לפניו ולומדים תורה מפיו, ומחיצתן לפני מלאכי השרת, והם ישאלו
למה 'מה פעל א-ל'; וזהו שנאמר 'והיו עיניך רואות את מוריד'".

ולמדו המפרשים (רא"ם. שפתי חכמים. ועוד), שלפי רש"י הכתוב מתכוון להשוות בין
המצב דלעתיד לבוא למה שהי' באותה שעה, "כעת הזאת" שבה דיבר בלעם;

ובא זה בהמשך למה שנאמר בכתוב הסמוך: "ה' אלוקיו עמו ותרועת מלך בו" (כג,
כא), שפירושו "לשון חיבה וריעות" – והיינו, שהקב"ה מחבב את ישראל "כעת הזאת",
וכמו כן עתיד להיות עוד זמן כזה שאז "תיגלה חיבתן לעין כל".

ובנחלת יעקב כאן: "כ"ף הדמיון נאמר על כלל החיבה, שתהי' לעתיד חיבה כמו שמראה עכשיו חיבה
בכל הסיפור, שאינו מרשה לקללם ויהן עם לבדר ישכון ואינו מביט באון ועמל שלהם ו'תרועת מלך בו'
.. תיגלה החיבה לעין כל אבל עכשיו היא בהסתר ובצנעא".

אך אין בזה הסבר להאריכות בדברי רש"י:

בשלמא כללות הענין שלעתיד לבוא "תיגלה חיבתן לעין כל" – מובן הדבר מפשט

הכתוב, אבל כיצד למדים אנו מכאן את כל הפרטים:

(א) "שהן יושבין לפניו",

(ב) "ולומדים תורה מפיו",

(ג) "ומחיצתן לפניו ממלאכי השרת",

(ד) "וזהו שנאמר והיו עיניך רואות את מוריך"?

ב. ויש לומר בזה:

הלשון "כַּעֲת" בכ"ף קמוצה מורה על זמן ידוע, כאילו נאמר "כמו הַעֲת" – העת הידועה (ראה מירא דכא על רש"י). וכיון שמדבר כאן על חיבתם של ישראל, הרי הכוונה היא להעת הידועה בענין זה.

ובכן, הזמן הידוע – שבו חיבתו של הקב"ה לעם ישראל היתה ניכרת בגלוי, הוא הזמן של מתן תורה, שאז אמר הקב"ה (יתרו יט, ה) "והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ", ומפרש רש"י שם ש"סגולה" היינו "אוצר חביב", והקב"ה אומר על ישראל שהם יהיו חביבים עליו מכל האומות – וכלשון רש"י שם: "סגולה משאר אומות. ולא תאמרו 'אתם לבדכם שלי, ואין לי אחרים עמכם, ומה יש לי עוד שתהא חיבתכם ניכרת'; כי לי כל הארץ, והם בעיני ולפני לכולם".

ומכיון שהכתוב בא לומר שהעת דלעתיד תהי' דומה לה"עת" הידועה, הזמן של מתן תורה – לכן רש"י מבאר שאז ילמדו ישראל "תורה מפיו" של הקב"ה, כשם שבמתן תורה למדו תורה מהקב"ה בעצמו (עשרת הדברות ששמעו מפי הגבורה).

ג. אמנם לכאורה קשה על כך, שהרי במתן תורה מצינו שלבני ישראל הי' קשה לשמוע מפי הגבורה ממש, ולכן אמרו אז למשה "דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלקים פן נמות" (יתרו כ, טז) – וכן הוה, ש"ויעמוד העם מרחוק ומשה (דוקא) נגש וגו'" (יתרו כ, יח); ואם כן, איך אפשר לומר שלעתיד לבוא יחזרו ישראל וילמדו "תורה מפיו" של הקב"ה?

על זה מביא רש"י שמקרא מפורש הוא (ישעי' ל, כ) – "והיו עיניך רואות את מוריך": הקב"ה יהי' אז "מוריך" של ישראל, ובאופן ש"והיו עיניך רואות".

ולבאר יותר החידוש בהזמן דלעתיד לבוא לגבי מה שכבר הי' במתן תורה, דייק רש"י "שהן יושבין לפניו ולומדים תורה מפיו":

[אין כוונת רש"י באומרו "יושבין" לשיבה כפשוטה (ההיפך מעמידה) – כי לכאורה אין זה נוגע כלל לתוכן הענין (ואדרבה, אם נכנסים לזה הרי מסתבר לומר שבמצב זה שבו לומדים תורה מפיו של הקב"ה ו"עיניך רואות את מוריך" צריכים להיות עומדים!]

ידי זה "נתת ליראיך נס להתנוסס"³, לעמוד חזק להתגבר על כל הנסיונות.

מעלת יושבי האוהלים על בעלי העסקים

ובזה יובן מה שמחלק "אהלי יעקב" ו"משכנות ישראל" לשני ענינים מיוחדים: דהנה "אהל" הוא דירת עראי ו"משכן" הוא דירת קבע, וביעקב אמר "אהל", וכישראל אמר "משכן". [סיבת הדבר:] דהנה יש שני אופני עבודה, עבודת הבעלי עסקים ועבודת יושבי אהל, כי הבעלי עסקים נקראים יעקב שהוא יו"ד עקב, וכשם שהעקב הוא סוף הגוף, כך הם לכאורה מדריגות התחתונות שבקומת ישראל, לפי שטרודים תמיד בפרנסתם ועבודתם ביגיעה עצומה ביגיעת נפש ויגיעת בשר.

אבל באמת הנה בהם ועל ידם דוקא הוא קיום כל קומת ישראל. וזהו יו"ד עקב שממשיכים היו"ד – שהוא נקודת היהדות – גם בהעקב. והיינו, דגם בהענינים הפשוטים דמסחר וקנין, ממשיכים מדות טובות וגמילות חסדים ונתינת צדקה ואהבת רעים. וכאשר הם [בעלי העסקים] קובעים עתים לתורה, הנה מזה נעשה נחת רוח גדול למעלה מעלה עד אין סוף ב"ה, וכידוע ומפורסם מפי ספרים ומפי סופרים במעלת הלימוד ברבים וגודל הזכות של אמירת תהלים ולימוד הלכה ואגדה. ומכל מקום [למרות המעלות הנ"ל], נקרא זה דירת עראי. אבל יושבי אהל, והם התלמידי חכמים שעוסקים תמיד בתורה בקביעות, נקראת תורתם דירת קבע...

וזהו "מה טובו אהליך יעקב": ד"אהלי יעקב" הם טובים, וכמאמר "אין טוב אלא תורה", אבל מכל מקום הוא רק דירת עראי בלבד. אבל ההתעסקות תמיד בתורה, שהם "משכנות ישראל", הוא נעלה יותר, [לפי] שהוא דירת קבע. ולזאת מחלקם בב' מדריגות וענינים חלוקים זה מזה.

אמנם כל זה הוא בהעבודה דסדר והדרגה, דאז יש חילוקי מדריגות [המבדילות בין] עליון ותחתון. אבל כאשר העבודה בזמן הגלות הוא בהכרח ניצוצות דנסיונות ובמסירות נפש, אז הנה "אהלי יעקב" הם כמו "משכנות ישראל". וזהו "מה טובו אהליך יעקב", דעל ידי העבודה בבחינת מה וביטול היש שלו, ומעורר נקודת היהדות ועומד בנסיון הנה אז "טובו אהליך יעקב" כמו "משכנות ישראל"...

(ספר המאמרים תרפ"ט עמ' 203 ואילך)

– וע"ד "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם" (בהעלותך ט, ח), אלא]

הכוונה ב"יושבין לפניו" היא במובן של קביעות והתיישבות: במתן תורה היתה התגלות של הקב"ה כדבר חד פעמי ולזמן קצר, ואילו עתה יהי' זה באופן של "ישיבה" וקביעות, וכפי שפירש רש"י כמה פעמים שישיבה הוא "לשון עבדה" (תזריע יב, ד. פרשתנו כב, ח).

ד. ועדיין לא נתבאר: מה ענין "מלאכי השרת" לכאן?

והביאור בזה:

הבעת חיבה באופן גלוי מתבטאת בהשוואה לאחרים, וכשם שהי' במתן תורה (וכנ"ל ס"ב) שהקב"ה אמר "והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ", והיינו, שחיבתו של הקב"ה לעם ישראל מתבטאת בזה שקיימים עמים נוספים ושו"ל"ם אותם, שדוקא כך מודגש שהקב"ה מחבב דוקא את בני ישראל;

ומעתה בנידון דידן, מכיון שמדובר על זה שהקב"ה יראה את חיבתו לבני ישראל בזה שילמדו "תורה מפיו" – צריך הדבר להיות מודגש על ידי השוואה למלאכים:

לאומות העולם הרי מלכתחילה אין כל שייכות ללימוד התורה, ואין בזה חידוש; החידוש הוא שאפילו מלאכים עליונים – גם כלפיהם תהי' בולטת מעלת ישראל, שהם ילמדו תורה מפיו של הקב"ה באופן ש"מחיצתן לפנים ממלאכי השרת" והמלאכים ישאלו אצלם "מה פעל א-ל".

ובזה גופא מדייק רש"י "מלאכי השרת":

יש מלאכים הפועלים בשליחותו של הקב"ה למטה, וכמו שמצינו כמה פעמים במקרא – מלאכים שבאו לאברהם ולסדום (וירא יח, ב), להגר (לך טז, ז ואילך), ועוד. וכן בפרשתנו גופא – "מלאך ה' בדרך לשטן" לבלעם (כב, ב ואילך);

אך החידוש כאן הוא שמעלת ישראל תהי' אפילו ביחס ל"מלאכי השרת", אלו שמקומם למעלה וענינם הוא לשרת כביכול את הקב"ה!

[ולהוסיף, שמצינו כעין זה גם בהמשך הזמן שלאחר מתן תורה (ולפי זה יומתק לשון רש"י "כעת הזאת") – כמו שכתוב ב' תשא (לג, ז): "ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה. . . וקרא לו אהל מועד, והי' כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד וגו'". ומפרש רש"י: "אפילו מלאכי השרת כשהיו שואלים מקום שכינה, חבריהם אומרים להם הרי הוא באהל של משה" – אלא שלעתיד לבוא יהי' זה בגלוי באופן שאפילו אומות העולם ידעו מכך].

היהדות אשר נמצא עמוק עמוק בלב כל איש ישראל, ובכח עזוז גבורת נקודת לבבו זו, יכול הוא לעמוד חזק בכל תוקף עוז נגד כל מונע ומעכב מללמוד את התורה ולקיים את המצוות, ולהתגבר על הנסיון וילמוד תורה ויקיים את המצוות מבלי לשום לב כלל אל המונעים והמעכבים, ולא להתחשב עמהם כלל וכלל.

[ליתר הסברה:] שהרי אינו דומה [העבודה הנ"ל] להניצוץ שבדבר הגשמי שצריכים לבררו על ידי העבודה, אבל כאן [=ההתגברות על הקשיים והנסיונות] הבירור הוא על ידי דחי' [ואי התחשבות בקשיים] דוקא, והיינו דההתגברות בענין הנסיונות לנצח אותם הרי אין זה על ידי העבודה דמוח ולב בתורה ותפילה בלבד, כי אם בכח העצמי שבנפש, שהוא ענין התגלות עצם היחידה ודביקותה של הנפש באלקות.

ולזאת הנה כל העבודה הוא לעמוד בנסיון בפועל, וכמו כאשר מונעים מללמוד או להתפלל צריכים לעמוד בנסיון בפועל, ולא בדרך מלחמה. היינו לא בדרך טענה ומענה, כי אם ללמוד ולהתפלל ולהתנהג ברכי התורה ומצוה, וכל זה – בתוקף גדול ובחיות פנימי, שהוא תוקף העצמי בלי שום טענה ומענה כלל, שבזה דוקא מתגברים על הנסיונות.

ניתן הכח להתמודד עם הקשיים

דהנה, כל ישראל מאמינים בני מאמינים באמונה פשוטה דהוא ית' לבדו הוא ואין זולתו, והתורה ומצוות נצחיים המה. ולזאת, הנה בתוקף זה יעמוד חזק לקיים מצות ד' בלי להרהר אחר מדותיו ית'.

כי [בעצם, עולה השאלה:] למה היתה כזאת מלפניו ית', דדוקא בעקבות משיחא, בנשמות נמוכות, יהיו נסיונות גדולות כאלו? אלא יודע ברור כי בו בחר הוי' להוריד נשמתו בזמן זה ובמקום זה לטובתו, והוא ית' נתן בו כח ועז לעמוד בנסיון, ואדרכא כחו אתו עמו לבררו ולזככו ולהוסיף אור, וכמאמר "אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו", "וכשהוא מבקש אינו מבקש אלא כפי כוחו", [ומאידך –] כשהוא נותן הוא נותן כפי כחו ית'.

היינו דכאשר האדם עושה כפי כחו, אז נותן לו הקב"ה כפי כחו כביכול באופן שלמעלה מן הטבע. ואי לזאת הרי ודאי הדבר אשר הקב"ה נתן לו כח להתגבר על כל המניעות ועיכובים ולהשלים הכוונה העליונה. ואם כן, הרי אין הדבר תלוי אלא בעבודתו והתעסקותו עם עצמו, לעורר כח תוקף נקודת נפשו, לעמוד בנסיון להתקשר בלימוד התורה וקיום המצוות. וזהו "מה טבו אהליך יעקב", שהם הבתי כנסיות ובתי מדרשים, דע"י השקידה באותיות התורה בשיעורי ערב ובקר ברכים דוקא, ו"משכנותיך ישראל" שהם האהבת רעים וקנין המדות טובות, הבא מלימוד פנימיות התורה, הנה על

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בענייני עבודת ה'

מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

יושבי אהלים ובעלי עסקים

כפילות הלשון "אהליך יעקב ומשכנותיך ישראל"; היכולת להתגבר על הנסיונות; ההבדלים בעמנו לא באים לידי ביטוי בעת מסירות נפש

מה מוכן אהליך יעקב משכנותיך ישראל

(בלק כד, ה)

עמידה עיקשת מול הנסיונות

"מה טובו אהליך יעקב, משכנותיך ישראל", ואמרו רז"ל "מברכתו של אותו רשע, אתה למד מה ה' בלבו. ביקש לומר שלא יהי' להם בתי כנסיות ובתי מדרשות, אמר "מה טבו אהליך יעקב". ביקש לומר לא תשרה שכינה עליהם, אמר "משכנותיך ישראל"."

והנה אהלים, קאי על אהלי תורה ותפלה כמ"ש ויעקב איש תם יושב אהלים¹. וצריך להבין: למה מחלק בתי כנסיות ומדרשים, והשראת השכינה לשני ענינים? [וגם צריך ביאור מה שהמדרש] מיחס בתי כנסיות ומדרשים ל"יעקב", [ואת ענין] השראת השכינה לישראל², ד[לכאורה] באמת הם ענין אחד, דבתי כנסיות הם מקדש מעט ועל כל בי עשרה שכינתא שריא, ובתי מדרש הם אהלי תורה ושכינה שרוי' שם, אם כן למה מחלקם בכ' ענינים מיוחדים?

...והנה, זאת היא עבודת כל ישראל בגלות האחרון בעקבות משיחא לעורר את נקודת

(1) סנהדרין קה, ב.

(2) בראשית כה, כז.

פנינים

עיונים וביאורים

"וישא משלו" – אי' המשל? "משל", "חידה" ו"תרגום" בנבואת בלעם

וישא משלו ויאמר

(כג, ז)

מצינו בפירושי רש"י על נבואות בלעם, שדרכו שונה מרוב פירושי:

בדרך כלל בא רש"י בפירושו לפרש "פשוטו של מקרא" בלבד ומביא רק אגדות כאלו המיישבות את המקראות (כפי שכתב רש"י בעצמו – ראה פירושו ב' בראשית ג, ח. שם, כד. ועוד). משא"כ בפרשתנו מביא ריבוי דרשות רז"ל.

ויש לבאר הטעם לזה בפשטות:

כל דברי בלעם הם ענין של נבואה וכלילה (ראה רש"י פרשתנו כב, ה. ככ, ח), והרי נבואה (גם לנביאי ישראל) היא בחלום וחזיון (בהעלותך יב, ו. ובפרש"י שם) ו"בחידות" (שם, ח), וא"כ מובן שע"פ דרך הפשט הכתוב אומר דרשני, ולא לפרשו כפשוטו.

ובפרט כשמדובר על נבואת בלעם, הרי הדבר מוכרח עוד יותר, שהרי בכתוב מפורש לפני הנבואות "וישא משלו", והיינו, שאין פירוש כתובים אלה לפי "פשוטם" ממש כשאר הכתובים, אלא הם "משלים", ומשל הרי פשטות ענינו גם רמזים ודרשות.

[ועד"ז מצינו בפירוש רש"י לשירת הים, שירת האזינו ועוד – שלהיותן "שירות" מביא שם רש"י כמה דרשות].

עוד מצינו, שבנבואת בלעם רש"י מרבה להביא פירושי "תרגומו" שלא ע"ד הרגיל בפירושו עה"ת. וע"פ הנ"ל מובן, שבהבאת דברי התרגום, כוונתו בעיקר לא לתרגום לשונות הכתובים, אלא לפירוש הנמשל של ה"משל" לפי תרגומו. ובחר לפרש לפי התרגום לארמית דווקא, מאחר שמדובר כאן על משלי בלעם שהי' מפתור ארם (דברים כג, ה. אונקלוס בפרשתנו כב, ה).

(עי' לקוטי שיחות הרי"ח עמ' 262 חצ' 3; שם עמ' 268 חצ' 49; חצ'ג עמ' 149)

כי מראש צורים אראנו ומנבעות אשורנו

אני מסתכל בראשיתם ובתחלת שרשיהם, ואני רואה אותם מיוסדים וחוקים כצורים וגבעות הללו, על ידי אבות ואמהות (כג, ז. רש"י)

לכאורה יש לתמוה, מדוע אין רש"י מפרש כתוב זה כפשוטו (כמו שפירשו הראב"ע, רמב"ן, ועוד), שבלעם עמד אז על ראש ההר ("ראש צורים"), אלא מוציא את הכתוב מפשוטו ומפרשו באופן של דרוש דווקא? ויש לומר בפשטות:

בתור הקדמה לדברי בלעם נאמר (כג, ז): "וישא משלו ויאמר". והיינו, שבלעם נקט כאן בדרך משל. ואכן, בכל אחד מדברי בלעם, שגם בהם נאמר "וישא משלו" – מצינו שמשתמש במשלים. וכגון: "כתועפות ראם", "הן עם כליא יקום וכארי", "כנחלים נטיו, כגנות עלי נהר, כאהלים נטע ה', כארזים", "דרך כוכב".

אולם בדיבורו הראשון של בלעם – דבי' עסקינו – לכאורה אין שום משל, שהרי מתחיל: "מן ארם ינחני בלק גוי, לכה גוי' מה אקוב גוי' – שאין כאן משל, אלא דברים כהווייתן; וגם בדברי הברכה והשבח שלאחרי זה "הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב גוי' אין משל.

ובאמת, שאת המלים "מי מנה עפר יעקב" – יש מפרשים (אבן עזרא. רמב"ן. ועוד) שה"עפר" שאי אפשר למנותו הוא משל על הריבוי העצום של ישראל. אבל מפירוש רש"י משמע שלא פירש כאן אלא פירש "עפר" כפשוטו, שהרי פירש "אין חשבון במצוות שהם מקיימין בעפר כו' אפר פרה ועפר סוטה, וכיוצא בהם", והיינו, "עפר" כפשוטו, עפר ממש. וגם לפירושו הראשון, ש"עפר יעקב" מתייחס לילדים הקטנים, הרי אין כאן משל "לעפר", אלא ש"עפר" הוא כינוי לקטנים.

ואם כן, לא נותר לפרש כמשל אלא את המלים "מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו"; ולכן, כדי שיתפרשו המילים "וישא משלו" הוכרח רש"י להוציא מלים אלו מפשוטן, ולפרשן כמשל לתוקפם וחוזקם של ישראל.

(בי"פ לקוטי שיחות חכ"ה עמ' 165 ואילך)

ובמה שכותב אודות מטולטלת, ומעתיק בזה שידע כו' – כשאני לעצמי איני מאמין בכל הענין. בכל זה, לא שמענו ולא ראינו אינו ראי', ולכן עליו לפנות לרב מורה הוראה, והוא יורה אם מותר הדבר על פי שלחן ערוך.

וכמדומה כבר כתבתי לו, שלמה לו לחפש דרכים חדשים וענינים חדשים, בה בשעה שדרך סלולה היא דרך התורה והמצוה, וכלל גדול בזה בכל דרכיך דעהו, שבזה נכלל כל עניני האדם כמבואר ברמב"ם ונפסק להלכה בטור שלחן ערוך או"ח סי' רל"א, והלואי שינצל כל זמנו הפנוי ללימוד התורה בכלל ובזה גם לימוד פנימיות התורה.

(אגרות קודש ח"ח עמ' יז)

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

מחלוקת לבן ובלעם

להציל את הבנים והבנות שלא ישתייכו ל"לבן" / גם בעת ההתעסקות בגשמיות – יהודי שייך לאבות הקדושים / האבות היו "מרכבה" להשי"ת בלבד / גם בעת העיסוק בשכל אנושי נרגשת קדושה

בלעם צאצאו של לבן הי' – בנו ממש או בן בנו, או על כל פנים מיוצאי חלציו. וכפי שאמרו חז"ל (סנהדרין קט, א) "בלעם בן בעור . . . הוא בעור . . . הוא לבן הארמי".

ומוצאים אנו שבלעם בדברי נבואתו ביטל את טענת לבן בנוגע לייחוס האמתי של בני ישראל:

לבן טען אודות בני יעקב "הבנות בנותי והבנים בני" (ויצא לא, מג), ואילו בלעם הודיע בנבואתו (פרשתנו כג, יט) "כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו" – "כי מראש אלו אבות ומגבעות אלו אמהות" (במדבר רבה פ"כ, יט. וראה פרש"י עה"פ).

ויש להבין מהותו של "וויכוח" זה שבין בלעם ללבן, שלבן טוען שבני ישראל מתייחסים אחריו, ואילו בלעם מודיע שיסוד בני ישראל לדורותיהם הוא מהאבות והאמהות הקדושים. וגם יש לבאר את אשר יש ללמוד מכך בעבודתו ית'.

להציל את הבנים והבנות שלא ישתייכו ל"לבן"

טענת לבן "הבנות בנותי והבנים בני" נקבעה כחלק מתורתנו הקדושה, ומכך מובן שאינה מופרכת ויש לה אחיזה ויסוד. ומכיוון שיש נתינת מקום לטענת לבן שבני ישראל שייכים אליו רח"ל, על כן צריכים אנו לזה שיבוא בלעם, מיוצאי חלציו של לבן, ויבטל את טענותיו בהודיעו ששורש בני ישראל הוא מ"ראש צורים – האבות", ומ"גבעות – אלו האמהות".

[ומעין מה שמצינו בנוגע לברכות שקיבל יעקב, שמכיוון שעשו ערער עליהן, ביקש

יעקב לקבל הודאה ממנו על שהברכות שייכות לו. וכשנאבק עמו שרו של עשו, הודיע לו כי "לא אשלחך" עד ש"הודה לי על הברכות שברכני אבי, שעשו מערער עליהם" (וישלה לב, כז). ועל דרך זה, הוצרך בלעם להודות על שייכות בני ישראל לאבות ולאמהות לאחר שערער על כך לבן].

ומאחר ויש ממש בטענת לבן, יש לבאר היטב היכן באה טענה זו בעבודת האדם, ואיך אפשר לשלול טענתו ולינצל ממנה, וכפי שיתבאר להלן.

גם בעת ההתעסקות בגשמיות – יהודי שייך לאבות הקדושים

הנשמה הקדושה השוכנת בכל איש ישראל היא רוחנית וקדושה, אמנם רצה הבורא ית"ש והיא ירדה לגוף ונתלבשה בו, ובהיותה בגוף יש לה עסק עם עניינים גשמיים נחותים ושפלים. ואף שיש תכלית בהתעסקותה עם הדברים הגשמיים, שכן היא מזככת אותם על ידי עבודתה ומגלה בהם את אור הבורא ית"ש, אך מכל מקום הרי "המתאבק עם מנוול מתנוול גם כן" (תניא פכ"ח), ובאותו זמן של ההתעסקות בגשמיות היא נעשית נפרדת מאתו ית'.

ואף שכל זה הוא לרגע קצר בלבד, שכן מיד לאחר מכן ניכר שהוא עובד את הבורא ית' – "לרגע קטון עזבתיך" (ישעי' נד, ז), מכל מקום הרי זו התנתקות לכאורה מאלוקות, ואותו רגע של התנתקות הוא אבדה שאינה חוזרת, ויש לרגע זה השפעה גם על הזמן שלאחר מכן.

ובפרט, שהעולמות הרוחניים הם למעלה מן הזמן, וכל פעולה רוחנית שפועל האדם למטה, הרי למעלה היא פעולה נצחית, כיוון ששם העבר ההווה והעתיד הם כאחד (ראה תניא פכ"ה). ואם כן, אותו "רגע קטון" של היפרדות מאתו ית' הוא נצחי וקיים תמיד.

ועל כך טוען "לבן": "הבנות בנותי והבנים בניי" – באותם זמנים שבני ישראל מתנתקים מהשי"ת, ומתעסקים בגשמיות, הרי הם שייכים לענייני "לבן" – לגשמיות.

ואף שלכאורה טענה זו צודקת היא, מכל מקום האמת אינה כן, וכפי שהודה צאצאו בלעם "מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו". כי גם ברגע שיהודי מתעסק עם גשמיות אין הוא נפרד על ידי זה מהקב"ה, מאחר שהתעסקותו עם הגשמיות גם היא לצורך גבוה, בכדי לעשות לו ית' דירה ומשכן בעולם הזה (ראה תניא פל"ו), ואם כן אין הוא נעשה נפרד מהשי"ת, ואדרבא – בזה גופא מתעלה ומתחזקת התקשרותו באלקים חיים.

האבות היו "מרכבה" להשי"ת בלבד

ואת זאת צריך כל יהודי ליישם בעבודתו בחייו היום יומיים:

דעתי בזה.

ולפלא ולתמי' גדולה שאלתו בזה, כיון שזהו היפך פסק תוה"ק תורת חיים ותורת עולם, אשר רק על פי' יושק כל עניני העולם בכלל ובפרט, והוא שכל אחד ואחד צריך להשתדל לישא אשה וכמבואר בש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים בפשיטות, ויסיח דעתו לגמרי מכל האמור ואומר היפך השולחן ערוך, כי התורה שולטת אפילו על המציאות, ובפרט.

ויעשה בזה במרץ המתאים, וכל הרוצה לטהר (שזהו נעשה על ידי הנהגה על פי התורה) מסייעין לו, ומסייעין לשון רבים – הן מלמעלה והן מלמטה, הן למעלה מהטבע והן בטבע. וה' יתברך יצליחו לבשר טוב בזה מתוך שמחה. בברכה.

(אגרות קודש ח"ט עמ' רכז-ח)

במענה על מכתבו . . בו שואל אם האמת כדברי האומר בענין זיווגים שצריך להתאים וכו' וכן בהנוגע למה שאומרים אודות חכמת היד שרטוטי היד, ואם כל הנ"ל סותר להציווי "תמים תהי' עם ה' אלקיך".

התאמת הזיווגים וחכמת היד, מדובר אודותם בספרי קבלה ופנימיות התורה, ולאִיזה מהן מצוין בשולי הגליון¹, ומזה מובן שאין זה היפך הציווי דתמים תהי' עם ה' אלקיך, ועל דרך עניני שמירת הגוף והנפש, עניני רפואה וסגולות בדוקות וכיוצא בזה, ויעוין גם כן בשולחן ערוך יורה דיעה סי' קע"ט כמה פרטים בהנ"ל.

אבל במה דברים אמורים כשיודעים הענינים הנ"ל על בורים, שרשי הנשמות שרטוטי היד וכו' אבל מי שאין לו בזה ידיעה ברורה, [שבדורנו זה יכולה להיות רק על ידי קבלה מפי רב ולא מדעת עצמו], כמובן גם על זה נאמר "רבים חללים הפילה", מי שלא הגיע להוראה ומורה, ותמה אני אם יש בדורנו זה מי שיאמר ויפרסם שבקי הוא בענינים אלו².

תקתי שקובע הוא עתים בלימוד תורת החסידות פנימיות התורה, וכלך מעניני קבלה מעשית ואביזרייהו, וכמפורסם האזהרה שבזה בכמה ספרים הקדושים.

(אגרות קודש חפ"ו עמ' סד-ה)

פתרונות ע"י "מטולטלת"? יש דרך סלולה!

[מענה לכותב אודות היכולות לשימוש ב"מטולטלת" "שבוה אפשר לגלות הרבה מצפונים לעזור את זולתו, לגלות מקור של מחלות ודרכי הטפול, לגלות מים או מתכות בקרקע ועוד ועוד":]

(1) זח"ג מג, ב. שם רפג, ב. זח"ב עו, א. ועוד.

(2) ראה רמב"ן עה"ת בראשית ה, ב. ובספרים שנסמנו בניצוצי זוהר לזח"ב ע, א.

השי"ת נותן פרנסתו והצטרפויותיו של כל יהודי, והוא מודיע "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה" (ראה טו, יח), והיינו שהברכה מגיעה מאת השי"ת, אלא שהאדם צריך להכין "כלי" שבו תשרה הברכה – "אשר תעשה". ו"כלי" זה הוא עסק הפרנסה שהאדם עמל בו, ושם שורה ברכת השי"ת (וראה לקוטי שיחות חל"א עמ' 127 ואילך).

ואף שעסק הפרנסה הוא דבר המותר ומצווה ומחויב על פי תורתנו הקדושה (וראה כתובות מט-נ. שו"ע אהע"ז סי' עא ס"א), מכל מקום יכול הוא לחשוב ח"ו שבעת העסק, כאשר הוא עוסק בדברים גשמיים, אין הפרש בינו לבין אינו יהודי להבדיל. ועל זאת מודיעה תורה שזו היא טענת לבן "הבנות בנותי והבנים בני" – הוא טוען שהגשמיות של בני ישראל שייכת אליו, ואין הבדל בין גשמיות של יהודי לגשמיות של גוי.

אבל האמת היא שיהודי בכל ענייניו שייך אך ורק אל השי"ת. ועניין זה הי' ניכר ביותר אצל האבות, ועל כך נאמר "מראש צורים אראנו" וגו', שכל יהודי שייך להשי"ת בלבד, כמו האבות הקדושים:

על האבות אמרו רבותינו (בראשית רבה פמ"ז, ו) "האבות הן הן המרכבה", והוא על דרך משל ממרכבה שאין לה כל מציאות ורצון עצמי, והיא רק כלי בידי הרוכב היושב בה ומנהיגה, וכמו כן האבות הקדושים ש"כל אבריהם כולם היו קדושים ומובדלים מענייני עולם הזה, ולא נעשו מרכבה רק לרצון העליון לבדו כל ימיהם" (תניא פכ"ג).

ואף שהאבות התעסקו גם בעניינים גשמיים וצרכי גופם וכיוצא, הרי התעסקות זו גופא הייתה אצלם עניין של עבודת הבורא ית', וגם במעשים אלו היו "מרכבה" אל הבורא ית'.

וכמו כן אצל כל איש ישראל כאשר הוא יוצא מבית הכנסת ובית המדרש לעסוק בענייני הפרנסה ובצרכי גופו, שהוא צריך לשית אל לבו שכל עיקר התעסקות זו היא חלק מעבודתו. הבורא ית' חפץ שגם הדברים הגשמיים יזדככו ויהיו ראויים להיות דירה לו ית', וזאת על ידי שיהודי מתעסק בהם כראוי על פי התורה לשם שמים ולעבודתו ית'. ואזי גם בעת ההתעסקות בגשמיות אין הוא נפרד מהשי"ת, כי נרגשת בזה הכוונה האלקית.

גם בעת העיסוק בשכל אנושי נרגשת קדושה

ויש לבאר בעומק יותר, שטענת לבן "הבנות בנותי והבנים בני", אינה רק בנוגע לעסק בענייני גשמיות, אלא הוא טוען שגם לימוד התורה של יהודי שייך אליו רח"ל. וגם על טענה כזו צריכים אנו לדברי בלעם "מראש צורים אראנו":

לימוד התורה צריך להיות "לשמה" – לשם הקב"ה בלבד. אמנם, בשעת הלימוד צריך היהודי להיות מרוכז לגמרי בסוגיא שלומד, ולהשתמש בכח שכלו האנושי להבין את

תורת חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

אין מזל לישראל

שלילת ההליכה למגידי עתידות ודרישה במזלות; יש ללכת בתמימות ובדרך הסלולה בעבודת ה'

פי לא נחש ביעקב ולא קסם בִּישְׂרָאֵל

(בלק כג, כב)

אין ענין בדרישה למזל ולעתידות

במענה למכתבם . . בו שואלים למזלם. והנה כבר נאמר "תמים תהי' עם ה' אלקיך", ואין ענין בדרישה למזל ולעתידות וכו', כי אם ללכת לבטח בדרך המלך מלכו של עולם, היא דרך תורתנו ומצותי, ז.א. להתנהג בחיי היום יומיים בכל ענין ופרט מתאים לפי המבואר בשולחן ערוך וכיוצא בזה.

ואז הובטחנו אשר "אין מזל לישראל", ומקיים בורא עולם ומנהיגו (על פי מה שכתוב): "אם בחוקתי תלכו גו' ונתתי גשמיכם וגו'", ככל הברכות המנויות בפרשה.

(אגרות קודש ח"ח עמ' רה)

לשאלתו, הלשאל עתידות אצל פלוני וכו'. הרי נאמר "תמים תהי' עם ה' אלקיך", והובא בשולחן ערוך חלק יורה דעה (סימן קצ"ט) להלכה. והפירוש בלקוטי תורה נצבים (מה, א) – הוא על פי נשמתא דאורייתא (זח"ג [קסו, רע"א]).

(לקוטי שיחות חל"א עמ' 303)

כלך לך מחכמת שרטוטי כף היד

במענה על מכתבו . . הנה נבהלתי לקרות בו ששמע חוות דעת יהודי המבין בחכמת היד שאמר לו שעל פי [מה] שראה בשרטוטי ידו הנה טרחתו בשידוכין כו' ושואל חוות

הסברות ולתפסן היטב, וממילא במשך הלימוד אינו חושב כל העת על הכוונה "לשמה", וכוונה זו היא בעיקר קודם הלימוד.

ועל כן טוען לבן הארמי, שאמת נכון הדבר שעסק התורה יש בה עניין רוחני וקדוש, אך כל זה הוא רק לפני הלימוד, כאשר חושבים על השי"ת ועוסקים בכוונה ה"לשמה". אבל בעת הלימוד, כאשר משתמשים בכח השכל האנושי, ובסברות שכליות רגילות – אזי "הבנות בנותי והבנים בניי": אין בלימוד קדושה ורוחניות, והלימוד שייך אליו רח"ל.

אך האמת היא שכשם שבעסק הגשמיות של יהודי הוא שייך להשי"ת בלבד, מכיוון שנרגש בעבודתו תמיד שהיא צורך גבוה – כך גם בעת שהאדם מתעסק בסברות השכליות שבלמוד התורה, הוא עמל להרגיש תמיד את נקודת היהדות וקבלת עול מלכות שמים.

ואז, מודה גם בלעם שאין מקום לטענת לבן ש"הבנות בנותי" אלא "מראש צורים אראנו" – שגם בעת ההשתמשות בשכל האנושי, נרגשת הקדושה והאלוקות שבזה.

אינן שייכות לפלוגתא זו, כי התם מתבאר כבר מתוך המשנה למה כוונתה (ובזה כולי עלמא מודו דשפיר יתכן שתקרא ירושלים כולה בשם "מקדש"), וק"ל. ולפי זה יסורו עוד כמה קושיות, עיין בזה.

וה"ה למשנה דנן בפסחים דלא שייכא כלל בפלוגתת רש"י והרמב"ם, והכא כולו מודו, דהלא התנא עצמו מבאר דבריו ואומר "במקדש היו מביאין גופו של פסח", פירוש דבשונה מן הנזכר קודם שהביאו ב' תבשילין, הנה כל שאפשר

להביא גופו של פסח – "במקדש" – אזי היו מביאין גופו של פסח; וא"כ זיל בתר ענינא, ד"במקדש" דהכא היינו כל היכא דאפשר להביא גופו של פסח, והיינו כל ירושלים.

ובן במשנה הנ"ל דשקלים דבכ"ה באדר "ישבו במקדש", דזיל בתר ענינא – דהיינו במקום דאפשר לישב, ובזה גופא ביארה לנו המשנה כוונתה בתיבת "מקדש", ולא פליגי בזה הרמב"ם ורש"י.

פנינים

דרוש ואגדה

מקדש ממש.

מקדש, בפיהמ"ש להרמב"ם רפ"ד דראש השנה, "יו"ט של ר"ה שחל בשבת במקדש היו תוקעים אבל לא במדינה", וז"ל: "כבר בארנו פעמים כי מקדש תקרא ירושלים כולה, ומדינה העיירות שבכל א"י". וכוונתו שם כפשוטו שירושלים נקראת כלשון חכמינו בשם "מקדש", ולא רק שדין ירושלים הוא כדין ביהמ"ק (ו"נקראת" היינו שנחשבת עבורנו לענין דינא). ויעוי" בתפארת ישראל שם, שפלפל אליבא דהרמב"ם אמאי נקראה כאן ירושלים בשם "מקדש", ולמה ירמוז שם זה להלכתא².

והנה בפשטות ה' נראה דכל הנידון דידן תלוי ועומד בפלוגתת רש"י והרמב"ם במשנה דר"ה שם בפירוש תיבת "מקדש", דמנגד להרמב"ם פירש רש"י ד"מדינה" כוללת גם ירושלים (וא"כ "מקדש" היינו מקדש ממש).

ואם באמת מכבר ה' נראה לפענ"ד, מפני הקושיות שהביאו המפרשים על ב' דעות אלו, די"ל דעד כאן לא פליגי תרווייהו אלא במקום ש"א ביארה המשנה עצמה את דבריה. ולהכי המשניות דמעשר שני פ"ג מ"ד (שנזכרו שם "מדינה" ו"ירושלים" כ' מקומות שונים) ודעירובין סוף פ"י (שנזכרו שם כמה דינים בהבדל בין ה"מקדש" ל"מדינה" כו') וכו', כל אלו

(2) ועיי"ש עוד דאף לפרש"י שם, שפירש על המשנה דלא כהרמב"ם (כדלהלן בפנים), זהו רק אליבא דההו"א בסוגיין, אבל מסקנא דסוגיין שהיו תוקעין בכל ירושלים אין משמעה שתחלף הגירסא במשנה, אלא הכוונה היא ד"מקדש" שבמשנה מתפרש דלא היינו מקדש ממש אלא כל ירושלים.

ומאי דאשכחן בבלי סוטה מ: דבעזרת נשים הותרה ישיבה, הלא כבר פרש"י שם שזהו לפי שהיא "חול" כשאר הר הבית", וא"כ מובן שהיתר הישיבה שם שווה להר הבית, ומעתה אף לעניננו אין מקום לחלק בין עזרת נשים לשאר הר הבית שתיקרא היא דוקא בשם "מקדש" יותר ממנו, אחר שגם היא "חול" כמותו. והא דכלים פ"א מ"ח דעז"נ מקודשת הימנו לענין כניסת טמאים – הלא אינו אלא גזירה ותקנתא דרבנן להחמיר על הטמא, אבל מצד עצם גדרה מן התורה אינה מקודשת יותר מהר הבית, דהכל מחנה לוי' (עיי' בכ"ז יבמות ז: וי:), וא"כ ה"ה לעניננו דאין לחלק ביניהם במשמעות הל' "מקדש".

ולא נעלם ממני מה שפירשו הרע"ב ועוד אמתני' דריש שקלים שם ד"במדינה" האמור לפנ"ז היינו ירושלים (דלא כהרמב"ם שם דפי' להדיא דהיינו ערי ישראל מלבד ירושלים), וא"כ לדידהו "מקדש" היינו מקדש ממש, כי סו"ס לפי פירוש רש"י הנ"ל דבעלי המטבעות עצמם הם ש"ישובו במקדש", על כרחך גם מפרשים הנ"ל יפרשו ד"במקדש" כולל גם הר הבית, מחנה לוי', ולא רק "מקדש" ממש. או דילמא חולקים הם על רש"י, וסברי ד"שולחנות" היינו השולחנות עצמם (שמושיבין אותם במקדש) ולא ה"שולחנין" בעלי המטבעות. ואין אני אחראי לתווך דברי כל המפרשים לדעה אחת; ומ"מ אליבא דפרש"י הנ"ל ראי' יש כאן דהר הבית איקרי מקדש.

ועוד אשכחן מקור דירושלים איקרי

אהבה שמהפכת את השנאה

ויקם בלעם בבוקר ויחבוש את אתונו

מבאן שהשנאה מקלקלת את השורה שחבש הוא בעצמו. אמר הקב"ה רשע כבר קדמך אברהם אביהם שנאמר וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו (כב, כא. רש"י)

יש לבאר דברי רש"י אלו בעבודת האדם לקונו:

מבואר בספר התניא (פ"ז) אשר בתוך הקליפה וסטרא אחרא ודברים האסורים, טמונים "ניצוצות" של קדושה ששבויים ואסורים שמה, אך אין אפשרות להעלותם לקדושה עד ש"יבולע המוות לנצח" ויבטל הרע בביאת המשיח. לכן בזמן הזה אין לנו עסק עמהם אלא לדחותם בלבד. ואפילו מי שחטא ופגם ועבר את הדרך, אינו יכול להעלות על ידי התשובה את ה"ניצוצות" הנמצאים בתוך ענייני הטומאה שנכשל בהם, מפני שהם אסורים וכבולים שם.

אך זאת יוצאת מן הכלל, שאם עשה האדם תשובה מיוחדת, "תשובה מאהבה מעומקא דלבא באהבה רבה וחשיקה ונפש שוקקה לרביקה בו ית", הרי פועל הדבר שגם ניצוצי קדושה אלו עולים ומתהפכים לקדושה (כפי שנתבאר בתניא שם טעם הדבר).

ועל פי זה יש לבאר דברי רש"י בדרך הרמז:

אדם שחטא ופגם ועבר את הדרך, הנה ה' זה על ידי שקלקל ועבר על ה"שורה", שהיא דרך ההנהגה הראויה ליהודי. וקלקול זה בא לו מה"שנאה" של יצר הרע שבו אל ענייני קדושה ורצון השי"ת. ועל זה נאמר בבלעם "כבר קדמך אברהם אביהם", שאהבתו היתירה של אברהם אבינו אל הקב"ה ניתנה בירושה לכל איש ישראל, ונותנת לו את הכח לאותה תשובה מאהבה יתירה ורבה.

ואהבה זו "מקלקלת את השורה" – שגם אותם עניינים שמצד ה"שורה" והסדר הרגיל אי אפשר לבררם ולהעלותם לקדושה, הרי בדרך של תשובה יתירה "מתקלקלת השורה", וניתן להעלותם ולקדשם.

(עי' לקושי שיחות חכ"ח עמ' 157 ואילך)

החזק האמיתי של ישראל

כי מראש צורים אראנו ומנבעות אשורנו

אני מסתכל בראשיתם ובתחלת שרשיהם, ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כצורים ונבעות הללו, על ידי אבות ואמהות (כג, ט. רש"י)

יש לבאר דברי רש"י אלו בדרך הפנימיות:

בספרו אור התורה (פרשתנו עמ' תתקז) מבאר כ"ק אדמו"ר הצמח צדק נ"ע דזה ש"יכול כל אחד מישראל למסור נפשו על קידוש השם בלי שום טעם ודעת" הוא בגלל כח המסירת נפש שבנשמתו הקדושה, ש"הוא בחינה חזקה מאוד", ו"לכן נקרא ראש צורים". והיינו, ש"ראש צורים" הוא כינוי לתוקף וחזק כח המסירת נפש שבנשמה, שאי אפשר לבטלו בשום אופן כלל.

וזהו שמפרש רש"י דה"צורים וגבעות" כאן הם רמז לתוקף וחזק של עם ישראל, והרי התוקף האמיתי של עם ישראל אינו כח הגוף ועוצם ידו, שהרי "הידיים ידי עשו", אלא התוקף האמיתי הוא התוקף הרוחני שלו, שהם כחות נשמתו. וכאן, קאי על כח המסירת נפש שגדול כחו מאוד, ומושל הוא על כח כחות האדם, שהרי בעת מסירת נפש מוסר האדם את כל כחותיו הגשמיים והרוחניים להקב"ה.

והנה, מבואר בספר התניא (פי"ח ואילך) אשר כח זה של מסירת נפש בשביל האמונה בהקב"ה, ירושה היא לנו מהאבות הקדושים, שלגודל מעלתם וקדושתם זכו להוריש לבניהם אחריהם עד סוף כל הדורות כח זה.

וזהו שמפרש רש"י שחזק זה – "כצורים וגבעות" – של מסירת נפש שישנו בכל אחד מישראל בא הוא לנו "על ידי אבות ואמהות", שהם אלו שהורישו לנו את הכח החזק הזה.

(עי' לקושי שיחות חכ"ח עמ' 170 ואילך)

על הפסח) שמביאים לפנייהם גוף הפסח ולא ב' תבשילין (איברא דלפ"ז עדיין צע"ק דלא נתפרש היאך דינו של הנמצא בירושלים - ב' המשנה "במקדש" - אבל אין מתאפשר להביא לפניו גופו של פסח, שחסר בו א' התנאים לאכילת קרבן וכיו"ב. מיהו י"ל דמפשטות ל' המשנה כבר עולה כיצד דינו, דהלשון מבהיר דיש אחת מב' אפשרויות - הבאת ב' תבשילין או הבאת גופו של פסח, וק"ל).

ומעתה יש להמציא מקור דנקראת ירושלים בשם "מקדש", וי"ל דמצאנו ראינו כן, דהנה ז"ל המשנה בשקלים פ"א גבי סדר גביית השקלים, "בא' באדר משמיעין על השקלים. . . בט"ו בו שולחנות [שמחליפין בהן הפרוטות בשקלי כסף כדי לתרום ללשכה] היו יושבין במדינה, בכ"ה ישבו במקדש" [שכבר קרב הזמן לתרום את הלשכה ולהכי צ"ל בקירוב לשם]. והנה רש"י במגילה כט: פ"ד שולחנות" פירושו לא השולחנות עצמן אלא השולחנין - "בעלי מטבעות המחליפין כו", ולפ"ז על כרחין צריך לפרש דאין הכוונה כאן "במקדש" ממש אלא בהר הבית ובירושלים, דהא "ישבו" קתני, והיינו דבעלי המטבעות יושבין, וכבר נתבאר בירוש' ספ"ה פסחים דשיבה הנזכרת במשניות היינו ישיבה ממש ולא רק ל' עכבה, והלא קיימא לן דאסורה ישיבה במקדש עצמו (יומא כה. ועוד. עיי' בירוש' שם דמשום הך גופא מקשה גבי ל' ישיבה במקדש דמתני' התם, ואכ"מ), ועל כרחין ד"ישבו במקדש" היינו בהר הבית ובירושלים דאיקרו מקדש, ומוכח ד"מקדש" שכל המשניות לאו

הזה שאחר החורבן, ולא בגבולין בזמן הבית גופא (וע"ז באה הסיפא וקאמרה ד"במקדש", היינו בזמן המקדש, אי"צ תבשיל שני ומביאים לו גוף קרבן פסח. ולא נחית ליוצא מן הכלל שלא עלה לרגל משום חולי או משום היותו בחו"ל); כי אם נפרש דכל המשנה בזמן הבית מיירי, נצטרך לפרש מילתא דתמיהה ד"במקדש" שבסיפא היינו כל ירושלים ולא רק המקדש גופי' (שהרי אכילת ק"פ היא בכל העיר), ולכאורה לא מצינו כזאת שירושלים לבדה תקרא כולה "מקדש", להבדיל משאר ה"גבולין" (משא"כ אילו קאי על הזמן ולא על המקום א"ש ה' "במקדש", וק"ל).

ובאמת בהכרח שלא לפרש כן, כי לפ"ז נמצא שנשתמט מן המשנה דין הנמצאים בגבולין שבכל שאר א"י ויושבי חו"ל בזמן הבית (שלשם ודאי לא היו מביאין גופו של ק"פ), מקומה של רוב האומה בזמן ההוא, עיי' ספ"ג דשקלים [ולהוסיף דכנ"ל סו"ס גוף המנהג הנ"ל ליקח תבשיל שני בזה"ב בגבולין מוכח הוא מן הברייתא דירוש' עכ"פ, והרי לא מצינו חולק ע"ז בבבלי, וא"כ פשיטא שכן הי' המנהג, ולהמקשן אעפ"כ דילגה ע"ז המשנה].

והרבה יותר מסתברא דדין הראשון שבמשנה "הביאו לפניו כו" בפתח מיירי בכל הזמנים (גם בזמן הזה וגם בזמן הבית) ובכל המקומות (לבד מקום יחיד המתבאר בסיפא) כו', ובאה הסיפא לענין מקום מסוים ואישים מסוימים (תושבי א"י טהורים ובריאים שעלו לירושלים ונמנו

חידושי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

אי כל ירושלים נקראת בשם "מקדש"

שקו"ט בפלוגתת הרמב"ם ורש"י ברפ"ד דר"ה בפי' "ובמקדש היו תוקעין", ואי יחלקו כן בכל מקום; והעולה מזה לענין השקו"ט בפי' משנה דפסחים גבי ב' תבשילין שצריך ליקח בליל הפסח

והציע הכלבו הטעם דביצה הוי מאכל אבילות והוא זכר לאבילות החורבן (ולפ"ז אין תבשיל הב' משום זכר לחגיגה, עיין פסחים קיד: ואכ"מ), ונכתב ע"ז בהגדה הנ"ל דדבריו צע"ק כיון שמוכח במשנה (שם קיד.) ובירושלמי (שם פ"ה ה"ג) שגם בזמן ביהמ"ק עצמו כבר היו לוקחין בגבולין ב' תבשילין, וא"כ נצטרך לדחוק דמאות בשנים לקחו תבשיל ב' זכר לחגיגה, ואחר החורבן שינו מנהגם והפסיקו ליקח זכר לחגיגה.

והקשה חכם א' על הלשון הנ"ל, דבאמת מן המשנה והבבלי אין להוציא משמעות כזו [משא"כ מברייתא דירוש', ואכ"מ], כי הנה ז"ל המשנה "הביאו לפניו מצה כו' וב' תבשילין כו', ובמקדש היו מביאין לפניו גופו של פסח", ועל כרחין יש לפרש דכוונת הרישא הוא בזמן

בהגדה* של פסח עם לקוטי טעמים ומנהגים¹ הובאה דעת הכלבו (ס' נ, הובא בב"י ס' תעג) שהביא מהירוש' שהמנהג ליקח ביצה דוקא בתור תבשיל שני בליל הפסח (מלבד הזרוע זכר לקרבן פסח),

(* כבר נודע בשערים, ספר "הל' בית הבחירה להרמב"ם עם חידושים וביאורים" בו לוקטו חידושו וביאוריו של רבינו בהלכות בית הבחירה להרמב"ם. ומרגלא בפומי' דרבינו, אשר לימוד הלכות הבית בימים אלו של בין המצרים - בהם חרב הבית - הוא סגולה והכנה לגאולה. ויתירה מזו: לימוד הלכות בנין הבית הרי הם כבנין הבית עצמו. (ראה ב"פתיחה" לספר הנ"ל ביאור ענין זה באריכות). וע"ד "כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה" ו"נשלמה פרים שפתינו". אשר לכן הבאנו בקובץ זה ביאור הלכה בהל' בית הבחירה להרמב"ם, מתוך א' הסימנים שבספר הנ"ל. המוציאים לאור.

1) שהוציא רבינו לאור בשנת תש"ו. המוציאים לאור.